

Voina de Putere.

Cronică la romanul omonim al lui Nicolae Breban.

Geo Savulescu

Destinul eroilor, realizarea unui destin, pare să fie capătul terminus al unui roman. Așa se întâmplă cu eroii romanului *Voina de putere* (Ed. Dacia, Cluj, 2001) scris de Nicolae Breban. Tragedia este - desigur - realizarea destinului care sunt depline numai odată cu terminarea vieții eroilor. Destinul lui Amedeu Dumitracu, acest mort-viu, este de a nu se realiza, este un destin pierdut. Gabriela, iubita lui secretă, își pierde ea destinul pierzându-și mințile. Măriușan și Myriam îl câștigă împlinindu-și o iubire pierdută din tinerețe prin moarte. Mârza, nu are importanță, și așa nu-și avea destinul lui. Ce greu este să ai un destin, un adevărat destin! Și mai ales să-l îplinești.

Are ca tema cartea lui Nicolae Breban destinul? Orice carte mare are ca tema desfășurarea unor destine, construirea unor adevărate destine. Să-și construiască un adevărat destin în viață nu este chiar așa de ușor; să construiască destine într-un roman, destine după chipul și asemănarea ta, este cu mult mai greu.

Dar ce înseamnă să ai un destin? Înseamnă să poți fi tu, omul care ești, tu cel ce dai din mâini și îți miști picioarele mergând, să fii unul cu ceea ce este în interiorul tău, să fii unul cu omul tău interior. Recunosc că, în ciuda simplității, este ceva foarte greu de realizat. Omul social care suntem este adoptat de viața ce curge și-l împinge uneori să fie ceea ce nu poate fi. Ce greu este să te aperi de mica tentație care, repetându-se, te îndepărtează de ceea ce am putea spune că este destinul tău. Atunci când, mult mai târziu, te întrebi de ce ai făcut ceea ce ai făcut este, de cele mai multe ori, prea târziu să mai dai înapoi. Așa se întâmplă cu Amedeu care, buimăcit după primul șoc, nu știe de ce a ajuns aici unde este, cum de a putut să se lase tentat de ceea ce nu i se potrivește, de ceea ce nu-i al lui.

Poate că fiecare dintre noi, cei ce citim acest roman, ar trebui să ne întrebăm de ce și cum am ajuns aici, aici unde suntem. Poate-i bine, poate am gresit, poate mai e ceva de făcut, poate că mai am ceva de făcut ca să fiu consonant cu mine însumi. Asta înseamnă să simt ceea ce-mi sună, ce-mi răsună ca o melodie în sufletul meu cel acuns undeva, și să fiu atent în simțirea mea ca această melodie să semene cu cântul meu, "flueratul" meu din fiecare zi, care să nu fie prea departe de acel cânt uneori uitat, uneori lăsat să aștepte crezând că nu-l poți pierde.

Cât de greu este să găsești cuvinte cu care să exprimi ceva foarte simplu. Specialiștii spun că noi gândim prin cuvinte, cu ajutorul cuvintelor. De ce, oare, sunt atât de greu de citit cărțile în care cei ce se ocupă cu gândirea își expun ideile lor? de ce sunt aride cărțile de filosofie? Câteodată

gândul este așă de clar, de limpede, în minte și transpus pe hârtie pare încâlcit. De aceea, poate, încercarea de ași transpune temele filosofice în roman, așă cum face Nicolae Breban în *Voinșă de putere*, încercare ce poate părea inedită, cred că ar putea fi bine salutată. Să nu uităm că Nietzsche a fost considerat de contemporani un poet mai degrabă decât un gânditor, ca să ajungă să fie ca unul dintre cei mai profunzi gânditori. Asta nu înseamnă că romanul trebuie să fie un purtător de filosofie, dar poate fi un exemplu viu de filosofie. Să încerc a mă exprima mai clar: viașă noastră, și ce altceva este un roman decât exprimarea vieșii omenești? viașă noastră are părșile ei ascunse care uneori sunt exprimate numai de filosofi, care nu pot fi înșelese decât cu o gândire profundă. De aceea această tentașie, pentru oricare dintre noi, să filosofăm, să ne dăm cu părerea. De aceea ne place să găsim în texte care ni se par mai accesibile, în romane, gânduri profunde care ne mișcă fiinșă, care ne pun în fașă unor destine construite de autori ca și când ar face, ar modela cu ajutorul cuvintelor, o lume din nou, o lume pe care putem pune mâna atât la începutul ei cât și, în câteva ore, câteva zile, să-i cuprindem și sfârșitul. Astfel putem, cu alte cuvinte, să strângem între degetele noastre o viașă de om, vieșile unor oameni, ceea ce ne răscolește profund. Poate că acesta este exemplul viu al filosofiei care gândită separat devine aridă, plictisitoare, de neluat. Poate de aceea opera unui Balzac, unui Dostoievski, unui Proust, a multor alșii autori, a fost și este un nesecat izvor pentru gânditori.

În monografia *Nietzsche, maxime comentate* (Ed. Fundașiei Culturale Ideea Europeană, 2004), carte despre care am scris și în care Breban încearcă și reușește, spre deosebire de comentatorii cunoscușii ai lui Nietzsche, să scoată la iveală unele consecinșe nebănuite ale acestei gândiri, consecinșe ce sunt depășite de ideile vehiculate în roman, în roman unde un scriitor își poate căpăta o mai mare libertate de exprimare, o mai mare libertate a ideilor. Unde veșii mai întâlni exprimarea, legată de gândirea lui Nietzsche, *fantoma ...voinșei de putere!?* (pg.599) exprimare susșinută, poate, prin toată opera lui Nicolae Breban și pe care a evitat-o în monografie.

Breban s-a întâlnit cu Nietzsche din tinereșe și a fost cucerit de adâncul gândirii sale, a încercat să studieze filosofia (Breban) de unde a fost expulzat în anii 60. Până la 70 de ani nu s-a dezis de această influenșă care este evidentă în romanele sale. Mai mult, a făcut tot timpul eforturi de a se apropia, din ce în ce mai mult, de gânditorul de la Sils Maria completându-și lecturile filosofice și de psihologie. Ne aflăm, acum, în fașă unui scriitor care poate pășii cu încredere în acest domeniu atât de hulit din diverse părșii și direcșii: filosofia.

Să ne întoarcem la *Voinșă de putere*, sintagmă cheie nietzscheană. Martin Heidegger, în voluminoasa sa monografie despre Nietzsche, ne spune: " Termenul "Voinșă de putere" denumește caracterul fundamental al fiinșării; fiecare fiinșă este, în măsura în care este: Voinșă de putere." Heidegger leagă, deci, *Voinșă de putere* de fiinșă ceea ce duce la "sensul fiinșei", înșelegând aici faptul că Fiinșă, cu F (mare), numai ea poate deveni manifestă și poate veni în întâmpinarea adevărului. Cu alte cuvinte numai astfel fiinșă a poate exista, prin *Voinșă de putere!*

Poate de aceea a simșit nevoia, Nicolae Breban să pună titlul romanului *Voinșă de putere* pentru

ca apoi, în 600 de pagini să urmărească cu o mare finețe realizarea destinului, destinul care este chiar ființa care îi-o poate câștiga sau pierde un individ, un personaj, un om din vremea noastră și din orice vreme.

Toate personajele din *Voința de putere* sunt angrenate, conștient sau mai puțin conștient, în această luptă, această nevoie, trebuință, de a avea un destin, de a-și pune în joc propria Voință de putere, fiecare în felul lui, ceea ce permite romancierului să creeze diverse feluri în care cineva se poate crea pe sine. Tânărul și frumosul Apolon, Amedeu, fiu de țăran cu o genetică sănătoasă se realizează la catedra sa de literatură comparată având și un rol important în redacția cotidianului *Ardealul*. Foarte frumos ales acest personaj, pentru că singura noblețe sigură, chiar noblețe de sânge, ce ne-a rămas este aceea a țărănilor care se trag, indiferent de zona pământului nostru, direct

din locuitorii vechii Dacii. Aceia care s-au păstrat în vremuri de restriște în păduri și-n munți numai de ei cunoscându-i ca să renască, de fiecare dată, alegându-și câte un cap mai luminat, să-i conducă la victorii nu odată răsunătoare. Cu o exprimare mai apropiată de timpul nostru Nicolae Manolescu scrie legându-se de *Sufletul românesc* la Constantin Noica: *Istoria l-a calcat cu șenilele și el nu s-a clintit din eternitatea lui firească.* (*Inutile silogisme de morală practică*, p.359, Albatros, 2003). Este o frază care i se potrivește și lui Lucian Blaga. Așadar, Amedeu are toate datele care să-i permită exercitarea Voinței de putere, cu toate acestea preferă, e adevărat fiind tânăr, să aibă în mod constant câte un maestru căruia să-i paseze răspunderea exercitării voinței. Fiecare am visat la un maestru, cei mari au avut de multe ori maeștrii.... Mai întâi profesorul Martinetti și apoi pe Măriușan. Personajul nu simte nevoia să se impună. Asta se simte în relația sa cu femeile. Patricia, colega de la facultate, o bună profesionistă, ca și Rodica Filipescu de la ziar. A fi bun în profesia ta este un prim pas spre realizarea unui destin dar nu suficient. Voința de putere pe care o consumi, în acest caz, este necesară dar nu totdeauna destul de intensă ca să-și asigure găsirea drumului în viață, drumului tău unic care te face să simți că exiști. Cu toate că aceste femei sunt vulnerabile în fața unui frumos și tânăr coleg el preferă să nu se angajeze, nu face nici un pas către niciuna din ele, o preferă pe Gabriela, profesoara cuminte care-i satisface nevoile sexuale, dându-i totul -așa cum fac femeile ce iubesc- fără să ceară nimic în schimb. Amedeu nu se angajează în fața unor femei care-l vor părăsi, pe nesimțite și pentru a se apăra, când începe derapajul lui, alunecarea spre pierderea destinului prin lipsa voinței. Preferă să rămână cu Gaby, femeia cuminte, ascultătoare și totdeauna acasă, așteptându-l.

Economia romanului, a construirii personajelor, este cu totul specială. Pe rând, la început Callimachi, Mârza de mai multe ori și în final Măriușan se transformă în naratori, fiecare cu povestea lui în care se desfășoară, cu fiecare situație, teme filosofice sau sociale, asta până la pagina 504 când naratorul devine chiar Breban. Ca să nu fie nici o interpretare greșită. Astfel, vocea autorului este peste tot, vocea autorului care domină toate temele. Mai mult. Încă din primele 200 de pagini mă întrebam de ce apare un "*ca să zic așa*" ca un fel de punctuație printre idei, mai târziu, când alți naratori preiau același semn de punctuație am început să am o stare de *bien être* în timpul lecturii, așteptând cu nerăbdare să dau peste un alt "*ca să zic așa*". Era sigur că

că sunt în dialog cu autorul, dialog, pentru că și eu aveam reacțiile mele la anumite afirmații, și eu vorbeam în gând iar cel ce scrisese îmi răspundea, uneori găseam chiar răspunsul așteptat după câteva pagini.

Așa putea chiar afirma că uneori lasam cu bunăștiință lectura pentru mai târziu, sau pentru mâine, ca să pot prelungi această întâlnire care mă încânta, mă stimula, mă fascina chiar. Este adevărat, conotațiile filosofice ale romanului *Voința de putere* mă atrăgeau dar nu numai. Lectura anume întârziată mi-a dat și senzația că sunt într-o simfonie, auzem din când în când melodii, ceva în genul simfoniilor lui Mahler sau ale lui Bruckner, muzică ce mărea satisfacția lecturii adăugând o comunicare pe nivele profunde, comunicare pe care numai muzica o poate realiza. Nu întâmplător Gabriela, după o ocol depresiv avea nevoie să asculte muzică, hrana sufletului.

Mârza, este și el un personaj cheie. Din aceeași familie cu Grobei și cu Pirgu, parc-ar fi scos dintr-o pânză de Bosh. Spre deosebire de Grobei și mai ales de Pirgu are momente în care devine chiar simpatic. Cu toate că are putere și voință nu și-o va exercita pe Amedeu. Amedeu va cădea singur datorită unei lipse de voință vecină cu indolența, nu are nevoie să fie lovit prea tare pentru că echilibrul lui sufletesc este fals, de aceea el se va confrunta cu *fantoma* voinței de putere.

Sufletul personajelor este disecat cu finețe pentru a ne arăta dacă mai se găsește ceva acolo. Toți sunt oameni singuri, sau aproape singuri și care trec prin viață așa cum trecem fiecare, ca o rotiță la un angrenaj, numai că nu-și dau seama de asta și nici nu fac nimic ca să fie într-alt fel. Poate că numai Măriușan are o scânteie de conștientizare a pericolului pe care-l trăiesc ei, eroii romanului. Nu are o soluție salvatoare și preferă fuga din viață.

Un alt cuvânt suprasolicitat, în afara celui de *Voință de putere* este cel de *cinic*. Nu cred că este un personaj important căruia să nu i se fi aruncat în față: *ești cinic*. Cam greu ca toți să fie cinici sau macar o parte din ei. Săracul Diogene, se spune că a ales să trăiască într-un butoi, să aibă o viață de câine, adică să fie mai aproape de natură, să refuze plăcerile civilizației. Acum 20-30 de ani se numeau Hippie. Ei refuzau civilizația, cu toate că puteau s-o aleagă, trăiau în mici comunități în care, din păcate se cam fuma hași, cânepă și marihuana. Breban are și comentarii sociale cu privire la situația dinaintea de 89 față de cea postrevoluționară. Poate că abundența "cinismului" în textul romanului aici trebuie căutată. Înainte de 89, noi, cei ce nu ne puteam mulțumi numai cu ceva mâncare și multe osanale, duceam o viață de câine. Alergam prin noroi, stăteam la coadă pentru un pachet de unt și niște oase, vedeam pe tov. și pe tov. la TV, noroc că mai citeam câte o carte bună pe care o vorbeam între prieteni. Unii am avut viața ruptă de social, fiecare, acasă la el și trăia adevărată viață. După 89 totul s-a agravat. Libertatea a devenit numai aceea de a pleca din țară- înăuntru ne schimbându-se aproape nimic. Viața de câine a continuat mai ales că cei "aleși" spoliau liniștii și avuția națională ajutăți de politicieni care dădeau legi pe jumătate, astfel ca cei "deștepti" să poată fura în continuare liniștii. Nici azi când suntem la porțile UE în nu este liberă concurența și nu sunt sprijinite valorile. Nici nu s-ar putea altfel, hoții trebuiesc sprijiniți, ocrotiți, să aibă imunitate pt a nu putea fi judecați

pentru hoșii, sunt doar de-ai noștrii - la fel ca "pe timpuri" când, un tov. care greșea era iertat, era un bun tovarăș. Altfel ar ieși valorile la iveală și ce ne-am face? Cine ne-ar mai ajuta când avem nevoie și noi, politicienii, de ajutor. Dacă cei capabili ar trece în față am ramane fără sprijinitori. Viașă de câine, viașă de câine, continuă! De aceea să nu ne mirăm prea tare că *cinismul* este atât de prezent în romanul contemporan al lui Nicolae Breban.

Dacă Voinșă de putere este exercitată de toși, numai că unii au o falsă voinșă de putere, fantoma ei, care este o înșelăciune, dacă valorile sunt greu de stabilit, de oprit pe loc ca să le apreciem, să le recunoaștem deoarece trăim o continuă transevaluare a tuturor valorilor, transevaluare ce pune în pericol chiar și Voinșă de putere, ce ne facem cu *Supraomul*? Supraomul, poate fi și el fals, o fantomă de supraom. Nu am trăit, unii din noi, supraomul nazist și fascist? Nu am trăit, iar, o schimbare a imaginii supraomului, supraomul sovietic, stahanovistul, omul de tip nou al socialismului victorios? Tot atâtea fantome. Dar *Bunavestire*, falsa bună vestire a ascensiunii lui Grobei, *Ingerul de gips* cu dramatica metamorfoză a unui destin frânt din lipsă de voinșă, un destin ce n-a fost să fie "destin" și *Drumul la zid* cu imposibila întâlnire cu moartea, un personaj ce nici nu prea trăia. Nu este toată opera lui Nicolae Breban o continuă căutare a Voinșei de putere, a valorilor, a transevaluării tuturor valorilor, o căutare a supraomului? o veșnică reîntoarcere la aceiași oameni, eu, omul determinat, nu un alt om ci acest om, eu, noi, suntem aleiași cât vom trăi.

Breban ne arată fantoma Voinșei de putere, a răsturnării, a transevaluării tuturor valorilor și a supraomului pentru ca să le putem recunoaște, nu este vorba să recunoaștem fantomele, de ele ne-am cam plictisit, 45 de ani am tot trăit într-o lume de fantome, ar trebui să putem recunoaște *Voinșă de putere* la care să asociem noi valori și să vedem unde poate fi supraomul? Fantomele ne sperie și este bine ca să fim puțin speriași, totul ar fi să-l recunoaștem pe cel ce vine, pe supraom, care ar fi bine să fim chiar noi. Nu vă speriași; poate exista și un supraom mai blând, mai "omenesc".

Nicolae Breban vorbește foarte frumos despre doctorul Cehov care în piesele sale, la rândul lui ne vorbește despre incomunicabilitate, despre oameni care sunt cam goi în interiorul lor și nu au ce să comunice. Teatrul absurdului pare că a continuat această temă. Ionescu, Becket, sunt doar câșiva exponenși de seamă. De ce conferenșiarul din scaunele este mut? Pentru că nu are ce comunica. De curând am văzut și ascultat opera *Trei surori*, de Peter E. Textul, cântat în rusește, redus la ceea ce libretistul a considerat că este necesar, costumele, mișcarea scenică, muzica, totul a fost excepșional. Am urmărit reluarea spectacolului și l-am revăzut. Incomunicabilitatea sărea în ochi, numai că cealaltă senzașie era mai puternică- senzașia că aceste personaje sunt lipsite de ceea ce Sfântul Augustin numea *omul interior*. Nu aveau nimic de spus și de aceea vorbeau, cântau, absurd, erau în plin dialog al surzilor. A propos; ce bine ne simșim când suntem cu prietenii la o cârciumă de cartier, pe măsură ce aburii alcoolizași ne cuprind fiecare începe să vorbească fără să-i mai pese dacă cineva îl ascultă.

Era o vreme când nu beam nici un fel de alcool dar mergeam cu prietenii la câte o escapadă. Ei mă iertau și nu erau deranjați, prea mult, de reînerea mea. Curios era că și eu parcă mă abuream odată cu ei. Trăiam, prin simpatie, senzația băutorului fără să beau. Poate că era un fel de mască pe care prietenii o acceptau.

Mascarea, o tehnică antică, recomandată și de Nietzsche, este ca să acoperi ceea ce ești. De ce să acoperi? Ca să nu atragi atenția că nu esti ca ceilalți, că *ești* sau că *nu ești*, de aceea trebuie să te maschezi. Eroii lui Breban poartă măști, o mască uneori conjuncturală, măștile nu le porți tot timpul și apoi le mai și schimbi. În afara lui Amedeu, a femeilor lui, a lui Gușu și S_r__ean, toți poartă câteodată mască. Asta înseamnă că au ce ascunde. Unii vor să se ascundă de, ceea ce am numit omul lor interior, alții vor să se apropie de ceea ce simt că răbufnește în ei. Eroii lui Cehov, Ionecu sau Becket, nu poartă măști, nu au ce ascunde, sunt goi în interiorul lor. De fapt, omul lor interior există, este un personaj de care nu putem scăpa, numai că, din varii motive, preferăm să-l ascundă, să zicem ca nu-i, că nu există. Aceasta o facem, de obicei, cu ajutorul vorbirii noastre, nimic nu poate ascunde mai bine decât cuvintele, cuvinte fără conținut. Cuvintele ne arată, cuvintele ne ascund. Cum să alegem cuvintele? Discută cu omul tău interior, descoperă-l, desvăluie-te-l, scoate-l din ascunzișul în care l-ai băgat.

Cum spuneam, Mârza, Grobei, alias supermani, cu tot aspectul lor grobian au și părți care-i fac simpatici, nu pentru mult timp. Cum ar trebui să arate supraomul pe care Zaratrusta l-a anunțat?

În orice caz să nu fie o fantomă! Să fie conștient de omul lui interior, să nu-l ascundă, să se împrietenească cu el pentru că este singurul lui sfătuitor cinstit. Astfel de oameni au fost în trecutul omenirii, sunt și azi. Numai că primăvara, dacă mai sperăm în primăvară, nu se face cu câteva flori care pot pieri sub ger. Primăvara înseamnă un câmp înflorit! Împăcarea cu omul tău interior nu este o temă nietszcheană, dar poate fi o temă...!

Această concluzie nu face parte, în mod direct, din cartea lui Nicolae Breban, ea mi-a răsărit în minte după ce Breban mi-a arătat *fantoma*! Poate că este bine să vedem fantomele ca să le putem evita.